

S. 135 omtales og s. 143 afbildes et aftryk af en terracottaform til massefremstilling af et hoved med »flammeglorie«, der »måske forestiller Alexander selv, men kan være en af hans mange efterfølgere«; ansigtet virker dog ikke meget portrætagtigt, og »flammerne« ligner mere blade i en krans, så at fortolkningen ledes i en helt anden retning. Det interessante fundsted Thadj i Saudi-Arabien (s. 142, 144, 154) er, som tidligere fremført af anmelderen (*Historisk Tidsskrift*, 12 r. III, 1969, 478), snarere det antike Phigeia end Gerrha, der af ekspeditionen søgtes dér, men ifølge andre er Uqair 22 km mod syd (*Archiv für Orientforschung* 22, 1968/9, 119–120, jvf. Grohmann, *anf. arb.*, 257 note 6).

Billedstoffet er fortrinligt og velvalgt, både oplysende og samtidig æstetisk tiltalende; navnlig er forf.s egne billeder fremragende, se blot s. 153, 154, 171, 172 og 190, der giver et virkelig godt begreb om Orienten.

Gennem længere tid har man ventet på den populære sammenfattende bog om P. V. Glob's og hans medarbejders virke i Orienten og deres arbejdsresultater inden for Arabiens arkæologi. Den foreligger nu; men tilbage står den endelige, udtømmende, strengt videnskabelige publikation, af hvilken hidtil kun Holger Kapels atlas over flintfundene på Qatar er udkommet. Alle fagfolk vil med største interesse imødesee de andre bind, hvortil foruden Glob, Bibby og Jeppesen også den yngre generation Peder Mortensen, Hellmuth Andersen, Poul Kjærum og Karen Frifelt bidrager.

P. J. RUS

KURT VON FRITZ: *Die Griechische Geschichtsschreibung. I. Von den Anfängen bis Thukydides. 1. Text. 2. Anmerkungen.* Berlin, Walter de Gruyter & Co., 1967. xii, 823 + iv, 421 s. 148 DM.

Den moderne forskning vedrørende græsk historieskrivning har i væsentlig grad betjent sig af tidsskriftartikler og monografiske behandlinger af enkelte historikere eller naturlige grupper af historiske forfattere som Atthidograferne, Alexanderhistorikerne o. s. v. En sammenfattende fremstilling af den græske historieskrivnings udvikling har længe været savnet, idet J. B. Bury's meget benyttede værk »*The Ancient Greek Historians*« er publiceret i 1909 og på sine ca. 280 sider kun kan give en ganske overfladisk behandling af flertallet af de implicerede forfattere. Samtidig har forskningsarbejdet på dette område fået et helt nyt fundament gennem Felix Jacobys imponerende publikation »*Die Fragmente der Griechischen Historiker*«, hvis første bind udsendes i 1923.

Som det fremgår af forordet, planlægger von F. i tre bind at gennemgå den græske historieskrivnings udvikling til og med Poseidonios (død ca. 50 f. Kr.). Det første bind, som slutter med Thukydides, er på grund af stofmængden delt i et tekstbind og et bind noter. Det sidstnævnte rummer også to mindre ekurser samt sted-, navne- og sagregistre. En stikprøve på registrenes tilforlidelighed ved en gennemgang af alle registrerbare navne på nogle få sider gav et nedslående resultat. Mens 16 navne var registreret i de respektive indices, manglede registerhenvisninger til ikke mindre end 13. I registeret over »*Moderne Autoren*« figurerer to forfattere som »Burn, A. R.« og »Burns, A. R.«. Den mistænksomme læsers opslag i teksten viser, som ventet, at der er tale om den samme person, hvis

navn det ene sted forekommer i genitiv! For øvrigt er denne liste over »Moderne Autoren« en meget dårlig erstatning for en egentlig bibliografi; forhåbentligvis vil savnet af denne blive afhjulpet i værkets afsluttende bind.

Selve tekstbindet rummer, foruden to indledende kapitler af mere generel art (s. 1–47) kortere afsnit om Hekataios fra Milet og hans umiddelbare efterfølgere (s. 48–103) og Hellanikos fra Lesbos og hans samtidige (s. 476–522). Behandlingen af disse forfattere er naturligvis betinget af, at deres historiske værker kun er overleveret i fragmentarisk form. For de flestes vedkommende bliver rekonstruktionen af deres skrifers omfang og indhold, som er forudsætningen for en diskussion af deres placering i den græske historiografis udvikling, nødvendigvis stærkt belastet af hypoteser. Von F. bygger her, som naturligt er, i meget høj grad på det af Jacoby etablerede grundlag og betoner ligesom denne, at den historiografiske udvikling, efter alt at dømme, ikke forløb i en lige linie, men karakteriseredes af blindspor, tilbageskridt og nye begyndelser.

De vigtigste afsnit af værket er utvivlsomt de to store kapitler om Herodot (s. 104–475 + noter s. 79–220) og Thukydid (s. 523–823 + noter s. 246–336). Som det fremgår af sidetallene har begge de historiske værker fra 5. årh. f. Kr. fået en behandling, som i omfang fuldt ud svarer til en selvstændig monografi. I disse afsnit har von F. også, så vidt jeg kan skønne, ydet sin mest selvstændige, videnskabelige indsats.

Forskningsproblematikken omkring Herodot og Thukydid rummer mange parallelle træk. Siden midten af forrige århundrede har man ved sproglige, stilistiske og idemæssige analyser forsøgt at skaffe sig et holdbart grundlag for en opdeling af begge værker i mindre afsnit, affattet til forskellig tid og afspejlende forskellige stadier i de to forfatters udvikling til historikere. Den analytiske forskningsperiode fandt sin afslutning for Herodots vedkommende med Felix Jacoby's store Herodot-artikel i Pauly-Wissowas Realencyclopædie Supplement-Band II fra 1913, for Thukydid's med Eduard Schwartz' kendte værk »Das Geschichtswerk des Thukydid«, hvis manuskript afsluttedes i 1917 (2. udg. 1929). I en naturlig reaktion mod analytikernes overdrevne tillid til analysens muligheder, sammenholdt med de vidt forskellige resultater, som den rent faktisk førte til, lagde forskningen i den følgende tid vægten over på en mere litterært betonet undersøgelse af værkernes immanente struktur og betonedede stærkt deres helhed. En sådan »unitarisk« betragtningsmåde må stort set siges at være dominerende den dag i dag.

I denne sammenhæng repræsenterer von F.'s værk en tilbagevenden til en moderat analytisk position. Stærkest gør dette sig gældende ved behandlingen af Herodot. Med vægtige argumenter fremføres den these, at Herodot er begyndt som geograf og, mere specifikt, som kritiker af sin forgænger Hekataios' geografiske system. Store dele af Herodots første seks bøger rummer resultaterne af hans geografisk-etnografiske forskning som først på et senere tidspunkt, under indtryk af Athens politiske rolle, udvidedes til at blive en historisk forskning med forholdet mellem grækere og persere som det centrale tema. Også i tidligere kapitler betoner von F. meget stærkt og originalt den geografiske forsknings betydning for udviklingen af historiografien. Med hensyn til analysens anvendelighed på Thukydid's værk ligger det noget vanskeligere. Efter von F.'s opfattelse er det muligt at sondre mellem intensivt gennemtænkte og udarbejdede partier (hvortil hører så

at sige alle talerne, men også afsnit som f. x. skildringen af pesten i Athen og fremstillingen af expeditionen til Sicilien) og mere foreløbigt formulerede afsnit, f. x. dele af 5. og hele 8. bog. I det store og hele hører de omhyggeligt redigerede partier til en senere fase af historikerens virksomhed, men von F. afviser muligheden af at bruge dette kriterium til en mekanisk opdeling af værket med tilhørende fordeling på forskellige affattelsestider. Han anerkender således tilstedeværelsen af indre »spændinger« i Thukydid's værk, svarende til hvad ældre analytikere benævnte »modsigelser«, men mener, at de kun kan og bør benyttes til at skitsere en udvikling i Thukydid's politiske tankegang.

Denne recension kan naturligvis kun give et ganske overfladisk indtryk af værkets indhold. Den meget brede og omfattende fremstilling beskæftiger sig med alle de forhold, som man forventer behandlet i et sådant oversigtsværk. Det er indlysende, at mange passager må være refererende og ikke kan indeholde nye videnskabelige resultater, men diskussionen er altid omhyggelig og sober; von F. har i øvrigt selv i sit forord taget afstand fra en forkrampet jagen efter nyhed og originalitet. Vi har således fået et fortrinligt arbejdsinstrument i hænde og kan kun ønske, at de følgende bind må være af samme kvalitet og blive offentliggjort så hurtigt som muligt. En fuldstændig fremstilling af den græske historiskrivning, denne »kentauro« af videnskab og kunst, i et omfang, som der her er lagt op til, vil være en videnskabelig stordåd.

OTTO MØRKHOLM

CARL SCHNEIDER: Kulturgeschichte des Hellenismus. Bd. I-II. München, C. H. Beck, 1967-1969. xxxi + 977, viii + 1180 s. 74 + 98 DM.

I forordet til første bind af dette omfangsrige værk om Hellenismens kulturhistorie sætter forf. sig som mål at fremstille »das Wesentliche dieser Epoche« og derigennem at vække »Liebe zu ihr und ihren Menschen«. Selv om værket henvender sig til et bredere publikum, er det forsynet med et ganske omfattende note- og henvisningsapparat, og selve værkets omfang får en til at tvivle på, at mange vil være i stand til at kapere det »als Ganzes«, således som forf. ønsker det.

Bind I omfatter foruden to indledende afsnit om forudsætninger og forløbere for den hellenistiske kultur (s. 2-41) samt dennes almindelige grundlag (s. 44-156) en meget grundig geografisk gennemgang af de forskellige hellenistiske lande og byer (s. 158-977). Mens det er absolut rimeligt at ofre betydelig plads på de store kulturcentre som f.ex. Athen, Rhodos, Pergamon og Alexandria og forsøge at udarbejde deres kulturelle egenart, bliver omtalen af de mindre vigtige landskaber og stæder stort set en Baedeker-agtig opregning af arkæologiske levn isprængt enkelte anekdotiske oplysninger om fremragende personligheder med tilknytning til de pågældende lokaliteter. Vi bliver i virkeligheden præsenteret for en moderniseret udgave af Strabon og Pausanias suppleret med godt stof fra den hellenistiske anekdotelitteratur, som den kendes fra Athenaios. En større koncentration om de virkelig betydelige centre ville formentlig have lettet overblikket væsentligt, men den store flid ved indsamlingen af dette enorme materiale må anerkendes.

Bind II rummer to store afsnit, der behandler den materielle og åndelige kultur